

Helbe Pajarin työtiloissa valmistuvat Paratiisipuvut suunnittelusta viimeistelyyn. Hän kulkee messuilla ympäri maailman etsimässä sopivia, korkealaatuisia kankaita.

Äidin kuolema antoi tekstiilisuunnittelija Helbe Pajarille uuden työn. Hän valmistaa juhla-asuja elämän suuriin käännekohtiin.

Kauniisti ja arvokkaasti

TEKSTI PAULA ILVETSALO | KUVAT SUVI ELO

Helbe Pajarin tie seremoniavaatteiden valmistajaksi on kuin vanhempien evakomatka, täynnä uutta ja outoa, yllätyksiä ja käännteitä. Voimaa matkalle hän ammentaa suvusta ja kulttuurista.

Kastemekot ja vainajille tarkoitetut Paratiisipuvut valmistuvat Korppoon saarella meren ja kallion äärellä. Puvut tuovat mieleen entisajan ompelijoiden ateljeeluomukset, joissa jokainen sauma on huolella päämätty ja puku koristeltu kauniilla kirjonnalla.

Hienostuneilla puvuillaan tekstiilitaiteilija palauttaa arvoonsa elämän taitekohdat ja seremoniat. Kastepuku on ihmisen ensimmäinen juhlavaate. Arvovaate siirtyy perintönä äidiltä tyttärelle. Viimeinen juhlavaate puetaan vainajan päälle arkkuun. Tätä vaatetta Helbe kutsuu Paratiisipuvuksi.

– Mietin pitkään sopivaa nimeä puvulle. Käärinliinat on saman asian ikivanha ilmaus. Tunnumme myös käsitteet kuolinpaita ja vainajapuku. Vainajahan puetaan matkalle paratiisiin, siitä nimi Paratiisipuku. Nimen pitää kantaa tuonpuoleiseen.

Suomea, ruotsia ja karjalaa

Vaatturin tytär Helbe asui pienenä vanhempiensa kanssa Lahdessa ja eli tavallista suomalaistyön elämää. Kavereihin verrattuna kotona oli erilaista se, että äiti puhui tyttärelleen ruotsia ja avasi näin oven läntiseen kulttuuriin. Äiti oli oppinut ruotsin kielen

asuessaan nuoruudessaan Porvoossa.

Mutta vielä ihmeellisempää löytyi idästä. Tytön oikea koti, sielun koti, sijaitsi itäsuomalaisessa pikkukylässä Maaningalla, Pulkonkoskella. Kylällä puhuttiin kahta kieltä, suomea ja karjalaa. Raitilla kilkattivat ortodoksikirkon kellot ja pyhäkön sipulikatto piirtyi vasten taivasta. Siellä isän perheen ja suvun Salkusten talossa leikkivät sedät ja serkut pienen tytön kanssa niin että tupa raikui.

Sukulaisvierailun kunniaksi pöydille levitettiin juhlat Mantsin saarelta evakkoon pelastetut käsin kirjoitetut pellavaiset liinat. Aitassa seisoi ukin matka-arkku, jonka kyl-

Viimeinen juhlavaate, Paratiisipuku, puetaan vainajan päälle arkkuun.

jestä Helbe tavasi ihmeellisen nimen: **Andrei Schalgu.**

– Omassa nimessä oli jo tarpeeksi eksotiikka. En tuntenut koulusta toista Helbeä. Karjalaisuus punoutui arkeen ja kasvoi osaksi minua. Ehkä siinä oli aineksia nykyiseen, siihen miten minusta tuli uutta luova yrittäjä, tekstiilitaiteilija sanoo.

Suvun talossa lapsikin ymmärsi, että elämä Mantsin saarella oli ollut vilkasta ja henkisesti

vaurasta. Saarelaisten jälkikasvuun periytyi karjalaista lapsenuskoa ja mielikuvitusta. Tytön mieleen piirtyi satayksivuotiaaksi eläneen ukin elämäkokemuksista monenlaisia neuvoja ja viisauksia. Helben Andrei-ukki oli maanviljelijä, joka kävi kauppaa Pietarissa.

Tehtaalta kouluttajaksi

Ammatillisesti Helbe Pajarilla olisi työkaluja moneen suuntaan. Takana ovat artesaanin opinnot Salossa, suunnittelijan ja käsiteollisuusopettajan koulutus Hämeenlinnassa. Jyväskylän yliopistossa energinen tekstiilialan ammattilainen opiskeli kulttuuriantropologiaa, taidekasvatusta, taidehistoriaa ja

kulttuurialan johtamistaitoja.

Opinnot eivät yksin riittäneet, piti päästä käsiksi käytännön töihin. Ensimmäinen työpaikka löytyi Helsingistä. Vastavalmistunut opettaja palkattiin

1980-luvun alussa suunnittelijaksi teollisuuteen. Hän sai vastuulleen painokankaat Kati Myynti -nimisessä vaatetustehtaassa Sörnäisten rantatiellä Helsingissä.

Tekstiiliteollisuudessa elettiin Neuvostoliiton vientivetoista nousukautta. Suuressa talossa sai seurata vaatteen matkaa kaavoituksesta kauppaan. Työrupeaman katkaisi paluu kouluttajaksi. Keskiasteen uudistus vaati verestämään opettajan pätevyyttä. >

Helbe pestautui Mikkeliin kotiteollisuuskoulun tuotesuunnittelun opettajaksi. Sieltä opettajan tie jatkui Rovaniemelle Käsi- ja taideteolliseen opistoon. Keskiasteen uudistus eteni vauhdilla. Pian hänellä oli Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan lehtoraatti. Hän asui Rovaniemellä ja viihtyi pohjoisen maisemassa.

– En tiedä onko evakon lapselle muita helpompaa jättää entinen taakse ja valmistautua uuteen, Helbe sanoo.

Kuolema oli alku uudelle

Vahvan naisen osalle on kasautunut omassa arjessa iloja ja suruja roppakaupalla. Erilaiset kokemukset ovat punoutuneet myös osaksi ammatillista osaamista. Elämänvaiheilla on vaikutuksensa työn painopisteisiin.

Helbe Pajari päätyi nuorena aikuisena yhdessä miehensä kanssa adoptoimaan lapsen ulkomailta. Perhevalmennuksen ja pitkän odotuksen jälkeen perheeseen tuli kuuden kuukauden ikäisenä **Alexander** Kolumbiasta. Nyt poika on jo täysi-ikäinen.

– Erosimme, mutta Atte-pojan onnistunut ja palkitseva ankkurointi kotiin kannusti uuteen adoptioon, hän kertoo.

Seurasi vuosien vaivalloinen odotus, kunnes perhe kasvoi vielä pikkuruisella tyttövauvalla. Nyt kymmenvuotias **Ada** on kotoisin Etiopiasta. Lasten mukana elämään asettui uusia kulttuureja ja uskontoja.

Oma vahva minäkuva ja opiskelu auttoivat jäsentämään ja ymmärtämään. Kulttuuri-antropologian opiskelija pystyi kulkemaan maailman eri kolkilla kurkistamassa menneeseen: miten ihmiset pitävät oman yhteisönsä ehjänä. Mitä ovat elämälle tärkeät rituaalit, riitit ja seremoniat?

– Ortodoksina olin oppinut elämään osana omaa perhettä ja seurakuntaa. Kaste ja hautajaiset ovat juhlia molemmat. Äidin sylissä ihmettelin pienenä perhealbumin kuvaa, jossa nukan näköinen lapsi makaa avoimessa arkussa. Äiti selitti tätien kanssa, että lapsi on minun vanhin veljeni, joka sai elää vain hetken täällä maan päällä.

Rovaniemellä Helbe joutui kohtaamaan oman äitinsä kuoleman. Se sysäsi liikkeelle avointen kysymysten sarjan. Hän tajusi, ettei omassa kulttuurissamme ole olemassa vainajalle arvonsa mukaista vaatetta.

– Kauhistuin kaavun riekaleesta, johon äitini oli puettu.

Vaatteella on viesti

Samaan saranavaiheeseen Helbe Pajaria kysyttiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun vaatetuspuolen päättötöiden ohjaajaksi. Hän

Kastemekkojen kauden lisäävät laadukkaat materiaalit ja harkitut leikkaukset. Vaaleanpunaiset ja vaaleansiniset nauhat kertovat nekin perinteestä.

Helbe haluaa juhlistaa kastetta ja tuoda omaiset takaisin vainajan äärelle.

muutti lastensa kanssa kaupunkiin ja tiivisti opiskelujaan työn ohella. Työhuone kotona täyttyi kasteen ja hautajaisten, pukujen ja tekstiilien historiallisesta lähdeaineistosta.

Helbe tutki seremonioita ja niihin liittyvää vaatetusta ja vaatteiden merkkikieltä. Vaatteella on aina oma viestinsä. Roomassa ensimmäiset kristityt tunnistivat toisensa puvusta. Alkukristityt käyttivät linea albaa, yksinkertaista nilkkoihin ulottuvaa pellavasta kudottua valkoista pitkähihaista alustunikaa.

Kaikki kansat juhlistavat elämän taitto-

vaiheita siirtymäriiteillä. Syntymää, aikuiseksi tuloa, häitä ja hautajaisia on vietetty erinäköisillä tavoilla eri puolilla maailmaa niin pitkälle ajassa kuin ihmisen historiaa pysty-

tään tutkimaan. Helbe alkoi ihmetellä, miksi meillä on ruvettu väheksymään elämän tärkeimpiä hetkiä.

– Suomalaisen menneisyys kertoo ihan muusta. Rautakautiset hautalöydöt antavat hienon kuvan ja paljon tutkittavaa kulttuurihistoriastamme. Silloin ei todellakaan pantu läheisiä maahan vähissä riekaleissa, hän kertoo.

Hautalöydöistä on saatu esikuvia muinaispuvulle kuten Tuukkalan puku Mikkelissä, Yliskylän puku Perniössä ja upea Euran

VIERESSÄ
Helbe Pajarin
Paratiisipukujen
Linteum-mallistosta
löytyy 18 erilaista
pukua. Mallisto läpäi-
see historian eri vai-
heet. Lähtökohtana
on alkukristittyjen
yksinkertainen alba.
Pukujen materiaalit
kankaista nappeihin
ovat maatuvia.

YLLÄ
VASEMMALLA
Kastepuku on lapsen
ensimmäinen juhla-
vaate. Arvokas mekko
siirtyy perintönä
äidiltä tyttarelle.

ALLA
VASEMMALLA
Käsin kirjailtu risti
juhlistaa aiheena
linjoiltaan tyylikästä
kastemekkoa.

VIERESSÄ
Kastemekon kanssa
puetaan pitsitossut.

puku. Arvokkaan hautaamisen perinne eli nykyaikaan asti. Vielä puoli vuosisataa sitten moni vainaja laskettiin arkkuun juhlapuvussa, joskus jopa hääpuvussa.

Paratiisipuku tuo lähelle

Pitkän kypsyttelyn jälkeen Helbe Pajari perusti oman yrityksen. Sopivat työtilat *Vernumille* järjestyivät Korppoosta, toimialaksi tiivistyivät pienet taideteollisesti tuotetut sarjat. Ja taas muutettiin. Nyt kolmen hengen perhe asettui äidin yrityksen mukana saarelle Turun ja Ahvenanmaan välille.

Helbelle saari on muistuma ja linkki oman suvun vaiheisiin. Korppoossa on saman verran asukkaita kuin oli aikanaan Mantsilla Salkusten evakkoaikana. Saari on myös samalla leveysasteella kuin Mantsi.

Kahden lossin takana jää aikaa keskittyä olennaiseen. Oman malliston luominen syö energiaa. Helbe Pajari työsti kahta mallistoa

samaan aikaan: toisaalla ovat kastemekot, toisaalla Paratiisipuvut. Syntyi myös kolmas mallisto, ortodoksisia kastealboja ja Paratiisipukuja.

– Kastemekolle löytyi perinteestä esikuva. Perhealbumien vakioaiheessa ristiäisissä kummi pitää käsivarsillaan vauvaa valkeassa kastemekossa, Helbe kertoo.

Uusi työtila sijaitsee tiilitalossa korkealla kalliolla, meren rannalla. Työhuoneen seinällä hohtavat vaatepuissa valkeaa kauneuttaan ristiäisten juhla-vaatteet. Pöydällä on pitsikoristeisia myssyjä ja tossuja.

Paratiisipuvulle ei ollut suomalaista esikuvaa. Pukujen lähtökohdaksi tuli luontevasti alkuseurakunnan alba. Materiaalit ja tekotapa jalostavat yksinkertaisen pellavaisen kaavun arkipäiväisestä juhlavaksi.

– Lähes kaikki valmisvaatteet ovat sekoi-tekankaita, yleensä muovipohjaisia. Kuka nyt haluaa pukea vauvan muoviin tai las-

kea läheisen haudan lepoon muovikääreissä, Pajari kysyy.

Vernumin tuotteet valmistetaan pellavasta, silkistä, puuvillasta ja viskoosista. Langat, napit, pitsit ja kirjailut ovat kaikki luonnonmateriaaleja. Paratiisipukujen materiaalit maatuivat ja ovat siten ekologisia. Jos Helbe saisi päättää, myös arkut vuorattaisiin maatuvalle kankaalla.

Seremoniapuvut ovat myös tekstiilitaiteilijan puheenvuoro ja hiljainen hätähuuto kulttuurimme sisällöstä. Helbe haluaa juhlistaa kastetta ja tuoda omaiset takaisin vainajan äärelle.

– Saan koskettavia viestejä Paratiisipuvuista. Ihmiset kertovat, kuinka lohdullista on päästä mukaan valitsemaan pukua ja pukemaan läheistään. Moni kiittää saaneensa hyvän ja rauhallisen mielen sekä tunteen siitä että nyt on kaikki kohdallaan. Siitä alkaa levollinen surutyö. ■